

علیرضا جبرئیلی

روزنامه نگار و مدیر نشر اسلامی

بیست و پنجم اردیبهشت، سال‌هاست که به نام نامی فردوسی بزرگ زینت یافته و چند سالی هم هست که عنوان «پاسداشت زبان فارسی» بدان افزوده شده‌است تا در کنار بزرگداشت فرزانه توس، به مهم‌ترین میراث آن مرد حکیم، یعنی زبان گران سنگ فارسی هم توجه شود. بی‌گمان فردوسی با آفرینش شاهنامه، در کنار باززنده‌سازی فرهنگ و تمدن و تاریخ ایران و ایرانی، به داد زبان فارسی هم رسید و با سودن شاهنامه کاخی برافراشت که ز باد و ز باران گزندگی نیابد و شکوه این کاخ بلند مانا و جاودان بماند. گرچه به تعبیر دکتر علی‌اشرف صادقی، عضو فرهنگستان زبان و ادب فارسی، زبان فارسی پیوستگی تاریخی شگفتی داشته‌ است و از نیک‌بختی‌های آن است که از روزگار هخامنشیان تا به امروز پیوستار زبانی داریم و زبان پارسی از آن کهن‌روزگار تا به امروز راهی سراسرت را پیموده‌ است، خطر همیشه بیخ گوش این زبان بوده‌ است و خواهد بود. آثار این خطر را می‌توان در این نگاه رهبر انقلاب دید که یک روز از چین تا روم و همین آسیای صغیر، مرز زبان فارسی را تشکیل می‌دادند. انسان می‌بیند که در دوران عثمانی، دیوان و مکاتبات آن‌ها به زبان فارسی بوده‌ است و شعرایی به زبان فارسی داشتند. بهترین شعرای بخشی از دوران عثمانی، شعرای فارسی‌گو هستند، وضع هند و شبه قاره هند هم که معلوم است، اما امروز آن جغرافیای بزرگ کوچک‌تر شده‌ است و ازاین‌رو، وقتی از زبان فارسی سخن می‌گوییم و روز پاسداشت آن را در گاه شمار ثبت می‌کنیم، باید افقی فراتر از جغرافیای ایران را ببینیم. پاسداری از زبان فارسی برای ما یک وظیفه‌ است و با توجه به اینکه زبان و خط فارسی در قانون اساسی به عنوان زبان و خط رسمی شناخته شده‌ است، باید برای پاسداری از آن کوشید. این وظیفه، هم وظیفه حاکمیتی است و هم عمومی. به‌ویژه مادر سرزمین بزرگ خراسان بیش از همه‌سزاوار نگاهایی از این زبان هستیم. زبان فارسی با اسب‌های فراوانی روبه‌روست، انبوه رسانه‌های رسمی و غیررسمی و فراوانی شمار کسانی که به‌صورت حرفه‌ای یا غیرحرفه‌ای می‌نویسند و قلم در دست دارند، بر دغدغه‌های دلسوزان افزوده و نگرانی‌ها را جدی‌تر کرده‌ است. فضای مجازی میدان فراخی فراهم کرده و به همه امکان نوشتن داده‌ است. این میدان به اسب‌ها دامن زده و نگرانی‌ها را بیشتر کرده‌ است. دانش و فناوری نیز که به‌سرعت در حال به‌رورشدن است، با خود تولید وآوری می‌کند و این واژه‌ها بر زبان‌های دیگر سیطره می‌افکنند. امروزه این زبان از آن جغرافیای بزرگ -به‌طور مشخص در ایران و افغانستان و تاجیکستان زنده‌ است و البته در همین سه کشور با خطراتی عامدانه و غیرعامدانه روبه‌روست. با باجان غفورف، نویسنده و تاریخ‌دان تاجیک، به این خطر بزرگ اشاره می‌کند و یادآور می‌شود که در هند و پاکستان در گذشته شمار بسیاری از مردم به فارسی سخن می‌گفتند، ولی همواره تعداد فارسی‌زبانان کم و کمتر می‌شود و این خطر بزرگی است. اکنون در تاجیکستان اگرچه به زبان فارسی صحبت می‌کنند، خط سیرلیک جایگزین خط فارسی شده و این تغییرخط، فارسی را در خطر انداخته‌ است. ستیزه‌گری با زبان پارسی در افغانستان نیز پیشینه دارد و معمولاً ماهیتی سیاسی داشته‌ است، چنان که امروز شاهد فارسی‌زدایی در این کشور هستیم. گرچه مردم همچنان با این زبان زندگی می‌کنند و دلسوزان افغانستان نیز این خطرات را گوشزد کرده‌اند. بی‌گمان جامعه رشدیافته باید زبانی رشدیافته داشته باشد و زبان فارسی این ظرفیت را دارد و البته این سخن دکتر میرجلال‌الدین کرزایی را نباید از خاطر برد که «اگر اکنون ما گرد همدیگر جمع شده‌ایم و به زبان شیوای فارسی با یکدیگر سخن می‌گوییم، مدیون فردوسی و «شاهنامه» هستیم. زبان استوار و بی‌عیب و نقص برای شکوه و شگرفی «شاهنامه» کافی است. فردوسی تنها سخنوری است که توانسته به زبان راستین پارسی بدان سان که می‌سزد و می‌برازد، راه برده و این زبان را به شایستگی به کار بگیرد.

زین‌ت‌یاب

● **دکتر جلال خالقی‌مطلق** (که معتبرترین تصحیح از شاهنامه‌متعلق به‌وی است)، «مقاله‌ای عالمانه‌دارد با عنوان «رسم خط شاهنامه»، در این مقاله به‌نکته‌های ویرایشی در دونسخه معتبر شاهنامه (فلورانس و لندن) اشاره می‌کند. از جمله آن‌ها موارد زیر است که در دونسخه دیده می‌شود:

- «بی» و «می» و «ای» و «همی» و «نشانه تفضیلی» «تر»، جدا نوشته شده‌است:

بی گفت و گوئی، همی‌بنگردید، گرامی‌تر.

- بای تأکید در همه‌موارد پیوسته‌است:**

ببردی، بباید.

- پسوند‌های بیشتر پیوسته‌است:**

آبگون، رامشگران.

- پیشوندها گاه پیوسته و گاه‌نا پیوسته‌است:**

همداستان، هم گروه.

#زین-قند-پارسی

رهبر معظم انقلاب اسلامی در بازدید از نمایشگاه کتاب تهران:

کودکان ونوجوانان باید از کتاب‌های بیگانه بی‌نیاز شوند

رهبر معظم انقلاب اسلامی در پایان بازدید از نمایشگاه کتاب تهران گفتند: بحمد... امروز ما در همه موضوعات، کتاب‌های تألیف داخل داریم. به گزارش گروه سیاسی ایرنا، رهبر معظم انقلاب صبح روز یکشنبه (۲۴ اردیبهشت ماه) پس از سه سال و پایان یافتن محدودیت‌های کرونایی با حضور در مصالای امام خمینی^(ع) از نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران بازدید کردند. ایشان در ساعت‌های اولیه صبح، هم‌زمان با پنجمین روز از برگزاری سی و چهارمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران ضمن بازدید از بخش‌های مختلف نمایشگاه، باناشران و فعالان عرصه کتاب و قلم گفت‌وگو کردند و در جریان تازه‌های نشر قرار گرفتند. آیت‌... العظمی خامنه‌ای در پایان این بازدید با صدواسیم‌ا مصاحبه‌ای کردند که به شرح زیر است: «خیلی خرسندم که این توفیق را پیدا کردم امسال در این نمایشگاه شرکت کنم. نمایشگاه کتاب که هر سال برگزار می‌شود، یک همایش عظیم مردمی است که جنبه غالب آن جنبه فرهنگ است و این امر موضوعی بسیار خرسندکننده و شوق‌آور است.

آنچه من امسال در این نمایشگاه دیدم خرسندکننده بود، اولاً جمعیت زیادی هم دیده می‌شد و هم در آمارهایی که به من دادند تعداد جمعیتی که این چند روز آمده‌اند بالا بوده و خیلی خوب بوده و مقدار کتابی که خریداری شده هم خیلی خوب بوده، خود من که چندین غرفه را از نزدیک دیدم. انسان احساس می‌کند کار نشر کتاب برخلاف برخی زمینه‌های نامساعد رو به پیشرفت است. زمینه نامساعد که می‌گویند، عمدتاً گرانی کاغذ و گاهی نامرغوب بودن کاغذ است. امروز وزیر محترم به من خبر دادند که در زمینه تولید کاغذ مرغوب کارهای خوبی را شروع کرده‌اند. من چند سال قبل به این مسئله تکیه کردم، همت نکردند که دنبال کنند. حالا بحمد... شروع کرده‌اند.

واقعا خرید کتاب با این قیمت‌ها سخت است، امیدواریم کمک کند و قیمت بالای کتاب‌ها بشکند و بازار آن شدن کاغذ و آمدن کاغذ داخلی مرغوب این وضع بهتر شود. این‌ها زمینه‌های نامساعدی است. لیکن با وجود این‌ها انسان می‌بیند که تعداد عنوان‌های کتاب بسیار زیاد شده‌است. یعنی فرض کنید در سال ۱۴۰۱ تعداد کتابی که چاپ شده از مجموع چندین سال قبل از انقلاب بیشتر است. این خیلی چیز مهمی است. با اینکه این همه مشکلات از نظر اقتصادی و امثال آن وجود دارد، عنوان‌های کتاب بالا رفته‌ است. البته شمارگان چاپ کتاب خیلی بالا نیست نسبتاً و در برخی موارد پایین است. لیکن تعداد چاپ بالا است. برخی از کتاب‌ها ۱۵۰، ۱۰۰، ۳۰۰ بار چاپ شده‌ است. همین حالا کتابی را به من گفتند که حدود ۲۰۰ بار چاپ شده‌ است. چنانچه هر دفعه هزار شمارگان هم باشد مبلغ قابل توجه و خوبی است. بنابراین این خرسندکننده‌ است.

در آیین بزرگداشت حکیم ابوالقاسم فردوسی صورت گرفت

اهدای نشان ملی فردوسی به سه شخصیت برتر حماسی

مرتضی محمدپورا از حدود هزار متر مانده به فضای جلouxان، ترافیک خودروها نشان می‌داد که اجتماع پرشوری از مردم در برنامه شکل گرفته است. مسافتی پیداه‌روی نیاز داشت تا فضای روح‌انگیز و آرامش‌بخش و چشم‌نواز جلouxان مجموعه تاریخی توس را پشت‌سر بگذارد و با گذر از بین درختان، چشم به آرامگاه حکیم توس روشن کند، بنایی با عظمت که با سوزن‌هایی بلند از سنگ سفید، هیبت باشکوهی را پیش چشم‌برهینده‌ای به‌تصویر می‌کشد و رقص پرچم‌های بزرگ ایران در کنار آن، مفاهیم بلندی همچون «حماسه» و «شکوه» و «جوانمردی» را در ذهن تداعی می‌کند.

آیین بزرگداشت حکیم ابوالقاسم فردوسی که شب گذشته در مجموعه تاریخی توس برگزار شد، مهمانان عالی‌رتبه‌ای از مسئولان و سفرا و سرکنسول‌های کشورهای خارجی داشت. اما شکوه آن بیش از همه به حضور گسترده مردم و به‌ویژه نوجوانان خلاصه می‌شد. آینده‌سازانی که لباس سنتی بر تن داشتند، چوب‌های کوچک خود را در هوا تکان می‌دادند یا نقالی می‌کردند یا با تظاهر به آن، تلاش داشتند تا افتخار شاهنامه‌خوانی را به نام خود برند.

یکی از برنامه‌های شب گذشته در این مکان فرهنگی، تقدیم‌نشان ملی فردوسی به سه شخصیت برتر حماسی بود. این نشان به دکتر محمود مدبری شاهنامه‌پژوه و استاد تمام دانشگاه شهید باهنر و برنده جایزه کتاب سال استان کرمان به‌عنوان «حماسه‌پژوه»، محمدحسن لطیفی کارگردان و تهیه‌کننده به پاس ساخت فیلم حماسی «غریب» با محوریت زندگی شهید محمد بروجردی به‌عنوان «حماسه‌سرا» و شهید حمیدرضا الداعی شهید غیرت دیار سربداران به‌عنوان «حماسه‌ساز»، پیشکش شد. همچنین در این مراسم از مرادجان گوری‌بایف، ادیب و فردوسی‌پژوه تاجیکستانی، تقدیر شد.

- شاهنامه، انعکاس فرهنگ اسلامی ایرانی

شهردار مشهد، در این آیین، زبان را بارزترین نشانه هویت ملی و مصداق فرهنگ یک ملت دانست و تأکید کرد که زبان شیرین فارسی، ماندگارایی‌اش را مدیون فردوسی شده‌ است. و این تقارن به حدی است که قدردانی از حکیم توس با تعظیم جایگاه زبان فارسی معادل شده‌ است.

نه فقط از جای جای ایران اسلامی، بلکه از سراسر جهان در برنامه حاضر شدند و به این مراسم، وجهه بین‌المللی بخشیده‌ اند و البته قدر و منزلت حکیم ابوالقاسم فردوسی هم در همین اندازه است. بدون شک شاهنامه، اثر جاودانه حکیم ابوالقاسم فردوسی، برای همیشه مایه مباهات پارسی‌زبانان خواهد بود و در جوار شهر امام‌رضا^(ع) و مضجع منور رضوی، آرامگاه حکیم توس می‌تواند کانون داد‌داگان به وطن باشد. «این یک مأموریت فرابخشی است که شاهنامه را به‌عنوان اثر جاودانه فردوسی گرامی بداریم و در مسیر این پاسداشت، دیپلماسی شهری یکی از موضوعات مهمی است که می‌تواند برپایه زبان فارسی تقویت

شود، شهردار مشهد با بیان این مطلب یادآور شد که همه ملت‌ها و کشورهایی که قدردان حکیم توس هستند، می‌توانند حول محور زبان مشترک گروه جمع شوند و از اقتصاد گرفته تا مسائل اجتماعی، بر پایه فرهنگ مشترک خود یاریگر یکدیگر باشند. قلندر تصریح کرد: با ورود رهبر معظم انقلاب به این محدوده و تصریح ایشان بر تقارن حکمت فردوسی با حکمت الهی - سال ۱۳۷۵ - این مجموعه تاریخی از غربت خارج شد و تا امروز کار به جایی رسیده‌ است که آمادگی مناسبی برای پذیرایی از بازدیدکنندگان وجود دارد. البته این پیشرفت‌ها به برکت توجه ویژه مدیریت شهری حاصل شده‌ است.

شهردار مشهد خبر خوشی هم برای اهالی منطقه توس داشت. به گفته او، امسال بودجه منطقه توس نزدیک به ۹۰ درصد افزایش داشته و از ۱۴۰ میلیارد تومان به ۲۶۰ میلیارد تومان رسیده‌ است. او افزود: به‌موازات این پس از گذشت مدتی از ابلاغ طرح راهبردی منطقه، فاز نخست طرح تفصیلی هم مشتمل بر ضلع شمالی کشف‌رود در دستورکار قرار گرفته و اگرچه اداره کل راه و شهرسازی متولی اصلی ضلع جنوبی و بخش تاریخی توس است، شهرداری مشهد با این اداره کل تعامل مستقیم و بی‌واسطه‌ای دارد و می‌کوشد تا تحول توس در چشم‌انداز پایان دوره ششم مدیریت شهری محقق شود.

قلندر ادامه داد: از دفاع مقدس گرفته تا سایر برهه‌های تاریخ انقلاب اسلامی، بسیاری از شهدا و مدافعان حق و حقیقت، تصویر زنده و امروزی همان اسطوره‌های شاهنامه بوده‌اند و در عرصه‌های دفاع از عزت و شرف، چه بسیار آرش کمانگیر و رستم‌هایی که به میدان رفتند تا از کیان ایران و ایرانی دفاع کنند. این همان میراث فرهنگ اسلامی ایرانی است که در شاهنامه انعکاس می‌یابد و می‌تواند انسان‌سازی کند.

- شاهنامه، کتاب بشریت است

علی دارابی، قائم مقام وزیر و معاون میراث فرهنگی وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، یکی دیگر از کسانی بود که پشت تریبون قرار گرفت و از جایگاه فردوسی و شاهنامه و ضرورت تعظیم و تحلیل او گفت. او با بیان اینکه خرد و خردمندی، گوهرهای جاودانه شاهنامه است، افزود: واژه خرد بیش از پانصدبار و واژه خردمندی بیش از سیصدبار در شاهنامه تکرار شده و این درحالی است که در زمانه فردوسی، اندیشیدن و خردورزی در امور را جرم می‌دانستند. به همین دلیل، شاهنامه را می‌توان شجاع‌نامه و نیکی‌نامه و خردنامه دانست که در مقام ثبت احوال ایرانیان ناب‌خسته می‌شود و بی‌انصافی است اگر آن را اثر طبع یک ادیب بدانیم. زیرا وضع حال یک قوم از زبان یک تن در این کتاب انعکاس یافته و شاهنامه را کتاب بشریت کرده‌ است.

به گفته قائم مقام وزیر میراث فرهنگی، زمانی که کودکی در کشور تاجیکستان متولد می‌شود، شاهنامه را بالای سرش می‌گذارند، زیرا این کتاب یک شاهکار ادبی و هنری و فلسفی است که در خدمت مفاهیم بلند انسانی و اخلاقی و اسلامی قرار گرفته‌ است. او ادامه داد: حکمت و پویاوندیشه بلند حکیم توس باعث شده‌ است شاهکاری

کتابخانه کمالی

مسئله کتاب، مسئله مهمی است. فرهنگ‌سازی کشور همواره احتیاج به کتاب دارد. با اینکه امروز امکانات فراوان دیگری مانند فضای مجازی و امثال آن به‌وجود آمده، کتاب همچنان در جایگاه خیلی والا و مهم خود قرار دارد.

همه فعالیت‌های هنری و رسانه‌ای و فرهنگی مانند تئاتر، سینما، حتی نقاشی و کارهای سمعی و بصری احتیاج به کتاب دارد. کسی می‌تواند کار رسانه‌ای و هنری خوب را تولید کند که با کتاب سروکار داشته باشد. لذا با اینکه من به همه مردم به‌خصوص به جوانان توصیه می‌کنم که کتاب بخوانند و همیشه این توصیه را کرده‌ام، امروز می‌خواهم تأکید کنم که کسانی که در کار برنامه‌سازی برای مطبوعات و تلویزیون و رادیو هستند و کسانی که در کار هنری هستند مانند هنرهای نمایشی و سمعی و بصری، این‌ها به‌خصوص احتیاج دارند کتاب زیاد بخوانند. بحمد... امروز ما در همه

پیام ویژه رئیس‌جمهور به آیین بزرگداشت فردوسی:

معرفی شاهنامه به اعتلای حکمرانی فرهنگی جمهوری اسلامی کمک شایانی خواهد کرد

به‌فرهنگ غنی و قوی این سرزمین آشکار است و این کتاب شگرف، سرشار از محبت و مهربانی است. در بخشی دیگر از این متن آمده است: عظمت وجودی حکیم ابوالقاسم فردوسی در بردباری قهرمانانه او در راه خلق حماسه ملی ایران اسلامی مشهود است. این حکیم بیدار دل و آزادۀ ژرف اندیش، به شوق بیدار کردن ایرانیان و ایجاد همدلی و هم‌بستگی میان آنان، تنگدستی و زندگی سخت را به جان خرید و ثروت و سرمایه خود را در راه آفرینش شاهکار جاودانه زبان و اندیشه و فرهنگ ایرانی هزینه کرد. علاوه بر این، سرتاسر شاهنامه، حدیث و سخن توحید و یگانگی و سخن بندگی خداوند است و در آن، خرد تعلیمی با معنویت و دین‌داری آمیخته شده‌ است. [...] آیات بسیاری از شاهنامه به‌پایمیر^(ص) و اهل بیت اطهر اشاره شده که شمشک و تضادی که حاکمی از عمق اعتقاد فردوسی به اسلام است. حجت الاسلام والمسلمین سید ابراهیم رئیسی در پیام خود بیان کرد: بدون تردید، بزرگداشت این شاعر نامدار و معرفی شخصیت و آثار او به جامعه امروز به‌خصوص نسل جوان به تقویت خودباوری اسلامی ایرانی و توسعه و تعمیق هم‌زبانی و همدلی ملی و هم‌بستگی منطقه‌ای و همچنین اعتلای حکمرانی فرهنگی جمهوری اسلامی کمک شایانی خواهد کرد. بر همین اساس، تمام کوشش‌های فکری و فرهنگی در راستای استوارسازی دولت مردمی حامی تلاش استادان در جهت تعظیم افکار مفاخری همچون حکیم فردوسی است تا با ترسیم خط‌ادبی این مفاخر، بر غنای فرهنگ ایران اسلامی افزوده شود.

عنصر هویت ملی می‌تواند عناصر جامعه را به هم پیوند دهد و بر همین اساس، حکیم توس هزار سال قبل، اثری خلق کرد که در آن همه جوامع مخاطب قرار می‌گیرند تا هم ارزش‌های دینی ترویج یابد و هم در هر عصر و زمانه‌ای، پویا و مانا و جاودان بماند.

او تصریح کرد: پروفیسور هانری ماسه در جشن بازنشستگی تدریسش در دانشگاه سوربون فرانسه می‌گوید: «من عمر خود را صرف ادبیات فارسی ایرانی‌ها کردم و اگر بخواهم به‌شما بگویم که این ادبیات چیست، باید مقایسه کنم و بگویم که فردوسی، سعدی، حافظ و مولانا، چهار ستون اصلی آن را تشکیل می‌دهند. برای مولانا که مشایخ و در اندیشمندان غرب نمی‌شناسم، اما فردوسی، هم به‌سبب که همتای هنر یونان را برتر از آن است، سعدی هم به‌سبب که آثار تول فرانس شبیه و از او داناتر است و حافظ نیز در آموزه‌های خود، گوته آلمانی را تربیت کرده‌ است».